

Činnost NPÚ, ÚPS Sychrov za uplynulý rok (2023)

Po stopách šl. rodů 2023: Harrachové – vznešenost zavazuje

ÚPS na Sychrově byla v roce 2023 hlavním nositelem projektu **Po stopách šlechtických rodů 2023: Harrachové – vznešenost zavazuje**.

Rod Harrachů byl k prezentaci vybrán mimo jiné z důvodu tří významných výročí – v roce 2023 uplynulo 400 let od nástupu Arnošta Vojtěcha z Harrachu na pražský arcibiskupský stolec a zároveň 400 let od sňatku Isabely Kateřiny z Harrachu s Albrechtem z Valdštejna; před 70 lety byl zámek Hrádek u Nechanic zpřístupněn veřejnosti.

Stěžejními objekty roku se staly zámek Hrádek u Nechanic a zámek Janovice u Rýmařova, kromě nich se zapojilo dalších 11 památkových objektů ve správě NPÚ (zámky Opočno, Sychrov, Frýdlant, Duchcov, Hradec nad Moravicí, Konopiště, Mnichovo Hradiště, Nové Hrady, hrady Grabštejn, Šternberk a hospital Kuks), ÚPS Sychrov, Praha a Kroměříž, územní odborná pracoviště (Liberec, Josefov, Ostrava, Střední Čechy) a Metodické centrum zahradní architektury v Kroměříži. Hlavním realizátorem projektu bylo generální ředitelství a Územní památková správa na Sychrově.

Do projektu se přidalo i celkem 31 státních i nestátních institucí, správ, samospráv a památkových objektů. Příkladem je například Město Harrachov, Vrchlábí, Jilemnice, Rýmařov, obce Horní Branná, Hrádek; Liberecký a Královéhradecký kraj, destinační společnosti, Národní muzeum, Krkonošské muzeum v Jilemnici, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, Slezské zemské muzeum, Muzeum českého venkova – zámek Kačina, Muzeum Novojičínska – zámek Kunín, Muzeum Velké Meziříčí a další.

V rámci přeshraniční spolupráce spolupracovala ÚPS na Sychrově velmi úzce s redakcí Vídeňských listů a také s Českými spolky ve Vídni.

Slavnostní zahájení projektu proběhlo 26. ledna ve Sklárně a minipivovaru Novosad a syn v Harrachově (jeden ze stěžejních partnerů projektu) za přítomnosti generální ředitelky NPÚ Nadi Goryczkové, hejtmana Libereckého kraje M. Půty a čelních představitelů zapojených měst, obcí a dalších organizací.

Národní památkový ústav jako hlavní realizátor tohoto projektu koordinoval všechny zapojené instituce, zajišťoval propagaci akcí a poskytoval koordinační i organizační podporu. Zahájení sezony v duchu Harrachů se konalo na Hrádku u Nechanic 1. dubna.

Hlavními výstupy projektu bylo vydání monografie *Harrachové. Vznešenost zavazuje*, na které se kromě pracovníků NPÚ významně podílel pan PhDr. Jan Luštinec, emeritní ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici; odborník a badatel, který se celoživotně věnuje rodu Harrachů. Dalším publikačním výstupem byla monografie o zámku Hrádek u Nechanic (autor M. Rejman), materiál týkající se hospodářských dvorů Harrachů (autor J. Žížka), mezi tištěné výstupy lze zařadit i panely k putovní výstavě *Zahrady a zahradníci rodu Harrachů*, která bude využívána i v dalších letech, byl vydán reprint knihy Hrabě Swéerts-Šporck a jeho hospodářské zásady.

Pozornost byla věnována také stavební obnově – na Hrádku u Nechanic prošel kompletní obnovou prohlídkový okruh pod názvem Hostinské pokoje - nově obnovené prostory se veřejnosti představily 26. srpna při velkolepě pojaté Hradozámecké noci.

Na zámku Janovice u Rýmařova byla, kromě konání speciálních prohlídek, přednášek či výsadby nového stromořadí, obnovena zámecká kaple; reinstalovaly se také vybrané prostory na hradě Grabštejn, byly restaurovány portréty s harrachovskou tematikou pro zámek Mnichovo Hradiště.

Byly realizovány přednáškové cykly, výstavy, speciální a noční prohlídky, slavnosti, dětské dny věnované Harrachům, koncerty, výtvarná soutěž pro školy aj.

Základní prohlídkové trasy na Hrádku u Nechanic a ve Slatiňanech byly přeloženy do českého znakového jazyka.

Zcela zásadním a trvalým výstupem letošního ročníku je ale propojení všech institucí, které nesou odkaz rodu Harrachů. Byly navázány nové kontakty a přátelské vztahy, které slibují pokračování spolupráce do budoucna bez ohledu na ukončení projektu. Konkrétním příkladem je návštěva potomků rodu na zámku Hrádek u Nechanic a v Krkonoších. Naopak zástupci Národního památkového ústavu, města Jilemnice, Harrachova a Vídeňských Čechů byli pozváni na zámek Prugg (nyní v majetku Ernsta Harracha) a na rodové sídlo – zámek Rohrau.

Podrobnosti k projektu i zde: <https://www.npu.cz/cs/ups-sychrov/cinnost/po-stopach-sl.-rodu/harrachove--vznesenost-zavazuje>

Zhodnocení návštěvnosti v roce 2023

Rok 2023 se na ÚPS Sychrov nesl v realizaci projektu Po stopách šlechtických rodů 2023: Harrachové – vznešenost zavazuje. S ohledem na rozsah aktivit konaných v rámci tohoto projektu byl zvýšený zájem veřejnosti o stěžejní objekt projektu - zámek Hrádek u Nechanic. Navštívilo jej bezmála 40 tisíc návštěvníků (návštěvnost v uplynulých letech byla v průměru 30 tisíc návštěvníků), a řada akcí byla vyprodána dlouho dopředu (speciální prohlídky, vánoční a noční prohlídky aj.)

Absolutním skokanem v počtu návštěvníků byl hrad Kunětická hora, kde se v roce 2023 ukončil druhý velký projekt stavební obnovy a hrad tak přivítal přes 42 tisíc návštěvníků – v letech předchozích jej navštívilo v průměru 13 tisíc návštěvníků, před stavebními obnovami cca 30 tisíc návštěvníků. Celkově zaznamenaly objekty ve správě NPÚ, ÚPS zvýšený zájem veřejnosti, výjimkou byl hrad Litice, který z důvodu stabilizace skalního masivu u přístupové cesty zahájil sezonu až ke konci května, zámek Litomyšl, kde byl zajišťován provoz v omezené míře s ohledem na probíhající stavební obnovy a zámek Sychrov, kde se v návštěvnicky silných letních dnech natáčela štědrovečerní pohádka České televize pod názvem Klíč svatého Petra a zámek byl tak pro veřejnost uzavřen.

Objekt - HK	2023
SZ Hrádek u Nechanic	39 851
hospitál Kuks	62 942
SZ Náchod	40 206
SZ Opočno	38 814
SZ Ratibořice	41 986
Celkem	223 799

Objekt - Liberecko	2023
SH Bezděz	55 037
SZ Frýdlant	66 226
SH Grabštejn	15 726
SZ Hrubý Rohozec	15 092
SZ Lemberk	28 956
SZ Sychrov	87 654
SH Trosky	95 166
SZ Zákupy	24 673
Celkem	388 530

Objekt - Pardubicko	2023
SH Kunětická hora	42 347
SH Litice	9 154
SZ Litomyšl	25 747
SZ Slatiňany	31 711
Celkem	108 959

Významná stavební obnova – ukončení projektu na Kunětické hoře

Na Kunětické hoře byl ukončen projekt *IROP-ITI „Kunětická hora – divadlo na hradě i v podhradí“*

V letech 2021-2023 došlo k úpravě povrchů palácového nádvoří, obnově historických omítek jižního křídla paláce (během níž se např. odkrylo rudkové graffiti ještě z doby Pernštejnů), restaurování kamenických prvků, opravě elektrorozvodů a instalaci bezpečnostního osvětlení. Nově jsou také ozvučeny exteriéry a expoziční prostory. Díky nové dřevěné konstrukci se návštěvníci poprvé dostanou až do úrovně druhého patra. Dřevěné podium umožní pořádání různorodých kulturních akcí. Veřejnosti se hradní palác zpřístupnil od 13. května.

V rámci projektu byl také revitalizován přírodní amfiteátr v podhradí (oprava jeviště, úprava okolních ploch, generální oprava budovy sociálního a technického zázemí včetně úpravy rozvodných sítí a zpevněných ploch parkoviště).

Projekt byl financován z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) Evropské unie v rámci Integrované územní investice Hradecko-pardubické aglomerace a ze státního rozpočtu. Celkové výdaje dosáhly 83 344 123 Kč, z toho 59 999 999 Kč ze strukturálních fondů (ERDF), 10 588 235 Kč ze státního rozpočtu, 887 692 Kč ze zdrojů Ministerstva kultury ČR a vlastní výdaje NPÚ činily 11 868 196 Kč.

Projekt byl ukončen symbolicky v roce, kdy si Kunětická hora připomínala 100 let od zahájení rekonstrukce hradu Muzejním spolkem podle projektu Dušana Jurkoviče, 30 let od obnovení návštěvnického provozu a 20 let od vzniku Národního památkového ústavu. Na znovuzpřístupnění hradu reagovala veřejnost velkým zájmem – Kunětická hora dosáhla v roce 2023 rekordní návštěvnosti 42 347 návštěvníků.

V závěru roku došlo také k opravě střešní krytiny na kapli sv. Kateřiny – dožilou krytinu nahradil modřínový štípaný šindel.

Další stavební obnovy – výběrem

Zámek Sychrov

Na zámku Sychrov byla kompletně vyměněna krytina na východním křídle zámku, společně s Bretaňskou a Rakouskou věží. Zásahem prošel i krov, kdy byly dožilé dřevěné konstrukce z části protézovány a z části nahrazeny úplně. Opraveny byly i komíny, vikýře, zachytávače sněhu a hromosvody. Opravena byla také střecha nad schodišťovou halou v jižním křídle a byly opraveny kamenné prvky na rakouské věži. Pokračováno bylo v opravě litinového oplocení parku.

Zámky Opočno a Náchod

Byla zahájena sanace havarijního stavu střešní a stropní konstrukce na Letohrádku, akce bude ukončena v roce 2024. Ve třech etapách proběhla oprava kamenné ohradní zdi. Na Náchodě byla ukončena sanace střešního pláště na Piccolominsko-kurónském traktu, byla upravena branka do zámeckého parku a vystavěn mostek přes medvědí příkop.

Hrad Bezděz - lanovka

Pokračovaly práce na realizaci rekonstrukce nákladové lanovky včetně dolního zázemí. Současně s rekonstrukcí lanovky byly položeny sítě pro možnost budoucího napojení hradu na vodovodní řad a svodu odpadní vody z objektu. Rekonstrukce lanovky bude ukončena v roce 2024. Proběhlo restaurování výmalb Rytířského sálu pod ochozem věže.

Hrad Litice, zámek Lemberk, hrad a zámek Frýdlant

Na Liticích byla provedena stabilizace skály nad druhou hradební branou z důvodu odpadávání menších nesoudržných kusů skály až do 30 kg hmotnosti. Postup stabilizace spočíval v očištění skály, přišroubování velkých uvolněných kusů čtyřmi závitovými šrouby a dozděnění menších puklin místním žulovým kamenivem.

Na Lemberku pokračovala obnova vstupních objektů před zámkem, na Frýdlantě pokračovalo restaurování sgrafit na Renesančním zámku, byla zahájena oprava střechy Renesančního zámku včetně oken na prohlídkové trase, byla ukončena oprava sociálních zařízení pro zaměstnance v Kastelánském křídle a obnova zázemí pro správu objektu.

Hospitál Kuks

Během roku proběhly periodické údržbové práce na reliéfu "Příchodu tří králů a Klanění pastýřů" v rámci Braunova betléma v Novém lese u Kuksu, jenž jsou vedeny a realizovány Univerzitou Pardubice - Fakultou restaurování za účelem čištění a konzervace vzácného kamenosochařského díla.

Pokračující projekty IROP

Zámek Litomyšl

Na zámku v Litomyšli byl realizován projekt IROP, zahrnující obnovu střešních konstrukcí a střešních pláštů objektu zámku, obnovu vybraných vnitřních prostor objektu a také realizaci expozice „Proč je zámek

UNESCO“ včetně digitalizace na téma divadlo a architektura zámku. Tento projekt bude ukončen a představen v průběhu roku 2024, souběžný projekt, zahrnující obnovy dalších interiérů zámku, restaurování sgrafitových fasád a Panského domu, financovaný z programu Národní kulturní dědictví, by měl být dle plánu dokončen v roce 2027.

Hospodářský dvůr v Zákupích

I zde se pokračovalo v projektu IROP - cílem projektu je záchrana a obnova památkové hodnoty jižního křídla hospodářského dvora státního zámku Zákupy, resp. funkčního celku bývalých koníren v rámci hospodářského dvora. Následně pak zpřístupnění, neboť současný stav neumožňuje přístup a havarijní stav zařazuje stavby mezi jednu z nejohroženějších památek v Česku vůbec.

Významné reinstalace

Hostinské pokoje na Hrádku u Nechanic

V rámci roku Harrachů byly reinstalovány tzv. hostinské pokoje na Hrádku u Nechanic - došlo k proměně devíti místností, z nichž některé byly poničeny zatékáním a nebyly návštěvníkům přístupné. Proběhl průzkum původní výmalby sondami a byla provedena celková rekonstrukce. V některých prostorech byly restaurovány původní tapety, jinde byly instalovány tapety historizující. Nepůvodní podlahy byly nahrazeny novou dřevěnou podlahou dle historických vzorů, došlo k rozsáhlému restaurování nábytku nebo dřevěného obložení stěn. Realizována byla také nová elektroinstalace, byly položeny nové expoziční koberce, vznikl nový průvodcovský text.

Frýdlant – Zámecká trasa

Frýdlant byl jedním z objektů, který byl hned po 2. světové válce zpřístupněn veřejnosti, a tak se tu zachovala řada místností ve stavu tak, jak byly za posledních Clam-Gallasů. Některé pokoje však byly později změněny, a právě těm byla vrácena původní podoba. Například jídelna na dámském patře byla původně pokojem starších dcer Franze Clam-Gallase.

Dřívější rozdělení na pánské patro, dámské patro a podkroví zůstalo zachováno. Přesuny mobiliáře probíhaly zejména mezi jednotlivými místnostmi nebo byly doplněny o předměty, které byly uloženy v depozitářích. Největší proměnou prošlo podkroví, kde dřívější účel místností nebyl jasně určený. Nyní ve shodě s minulostí zde byly zřízeny pokoje dcer Františka Clam Gallase, a také sem byly umístěny pokoje pro služebnictvo, které bylo nedílnou součástí každého panského sídla.

Grabštejn – doplnění na základním okruhu

Díličí reinstalaci tří místností bytu vrchního nadlesního umožnilo částečné navrácení rodového muzea, které se na Grabštejně nacházelo v krátkém období mezi světovými válkami. Expozice byla obohacena o autentické prvky svázané s posledními obyvateli hradu a zámku; jedná se zejména o zápůjčky původního vybavení, které je dnes ve správě jiných institucí, doplněné o rodové památky z kmenového mobiliáře hradu Grabštejn (především fotografie). Nejvýraznějšími exponáty jsou suvenýry z afrických výprav manžela poslední majitelky Grabštejna – Karla Podstatského z Lichtenštejna. Jedná se o domorodé ozdoby, zbraně, ale také o lovecké trofeje.

Inventarizační činnost, restaurování - výběrem

V roce 2023 se uskutečnily řádné inventury mobiliárního fondu na SZ Ratibořice, SH Grabštejn, SZ Zákupy, SZ Litomyšl a také každoroční inventury mobiliárního fondu na SH Litice a SH Kunětická hora. Vedle toho pak proběhly také tři inventury historického knižního fondu, a to v hospitálu Kuks, na SZ Sychrov a SZ Slatiňany.

Restaurování

Unikátní práce je vidět u restaurování sádrové busty bohyně Ceres ze zámku v Litomyšli. Kvůli pádu busty před několika lety byl celý podstavec rozlomený na desítky menších či větších kousků, zatímco hlava zůstala poměrně dobře zachovaná. Paní restaurátorka všechny části dostala v krabicích a postupným trpělivým skládáním jednotlivých dílků do sebe se opět podařilo obnovit sochu v její původní krásě.

Neméně efektní je také výsledek restaurování obrazu Zavraždění svatého Václava ze zámku v Opočně. Před restaurováním byl obraz zejména vlivem degradace laku ztmavlý a celá scéna byla jen velice těžko čitelná. V dolní části byly stopy po zatečení barvy a anděl v horní části obrazu byl téměř nezřetelný. Po odstranění lakové vrstvy, vytmelení defektů a retuši malby je dramatická scéna zavraždění sv. Václava krásně prokreslená.

Největší část prostředků na restaurování byla letos věnována v souvislosti s Rokem Harrachů zámku Hrádek u Nechanic. Zde došlo k celkové obnově hostinských pokojů v prvním patře západního křídla. Při porovnání fotografií před a po restaurování půlkruhové ložnice se snadno nabízí otázka, zda jsou fotografie pořízené z totožné místnosti? Před restaurováním chybí dřevěné obložení stěn, okenice, dvířka na toaletu nebo látkové tapety na zdech. Naštěstí se značnou část původního dřevěného obložení podařilo dohledat v depozitářích, a tak se dřevěné prvky po mnoha letech vrátily na své původní místo.

Scelování předmětů

Za pomoci územních odborných pracovišť a generálního ředitelství NPÚ se podařilo dohledat další součásti mobilárních fondů zámků, které byly po druhé světové válce odvezeny z místa původního uložení.

V roce 2023 došlo ke scelování předmětů mezi zámky v Ploskovicích a v Zákupcech. Vzhledem k tomu, že se jednalo o dva objekty v majetku Habsburků, nebylo úplně jednoduché určit, které předměty kam patří. A jak se ukázalo, docházelo v minulosti často k různým přesunům, a tak se na jednom předmětu nacházely štítky z obou objektů.

Dalším významným počinem bylo scelení téměř 5000 předmětů, zejména fotografií, ze zámku v Náchodě do mobiliárního fondu SZ Ratibořice. Podobně jako v předchozím případě se jednalo o dva objekty, které vlastnila jedna rodina, v tomto případě Schaumburg-Lippe, a i zde scelování předcházely pečlivý archivní průzkum.

Zajímavosti ze sezony 2023

Křišťálové špendlíky

Nejoceňovanějším zámek Pardubického kraje byl podle uživatelských recenzí na Mapách Google zámek Litomyšl. Kastelán Petr Weiss převzal od Googlu Křišťálový špendlík – unikátní cenu, kterou vytvořilo české

sklářské studio KLIMCHI. Mezi nejlépe hodnocené hrady a zámky v tomto kraji patřil vedle zámku Litomyšl také hrad Kunětická hora a zámek Nové Hrady. Na Liberecku získal první místo hrad Trosky.

Ocenění se v České republice udělovalo již podruhé, v předchozím roce Křišťálový špendlík získaly podniky s nejlepším hodnocením na Mapách Google ze sektoru pohostinství a gastronomie. Oceněné památky byly vybrány na základě několika kritérií, mezi které patřil počet hvězdiček, celkový počet recenzí a správně vyplněný profil na Mapách a ve Vyhledávání Google ke konci května 2023.

Přehled všech oceněných památek zde <https://events.withgoogle.com/kristalovy-spendlik/>

Cena Adolfa Heyduka za rok 2022 putovala do Litomyšle

Cena je udělena od roku 2015 a patří místům, která jsou vstřícná pro osoby s handicapem. Vyhlašuje ji mezinárodní vzdělávací projekt Hugo na cestách ve spolupráci s Památkovou komorou ČR a Geoparkem Český ráj o. p. s. Záštitu nad tímto konáním převzala Stálá komise Senátu pro rozvoj venkova. V kategorii Národní kulturní památky a památky UNESCO obdržel nejvyšší počet hlasů Státní zámek Litomyšl a jeho haptický plán areálu památky UNESCO s rozmístěním jednotlivých budov - haptický plán 1. patra s rozmístěním pokojů na zámeckých prohlídkových trasách - haptické zobrazení čelní fasády litomyšlského zámku - haptické zobrazení rozmístění a podoby sgrafit.

Slatiňanský zámek bez bariér – sídlo Auerspergů si prohlédli návštěvníci se zdravotním postižením a zájem předčil očekávání

Památky bez bariér je několikaletý společný projekt NPÚ a NZRP ČR z.s., kdy jsou na vybrané památce připraveny prohlídky výhradně pro osoby se zdravotním postižením a jejich doprovod. Ve slatiňanském zámku se tak konaly prohlídky pro osoby s pohybovým postižením (na vozíčku) a také pro osoby se sluchovým a zrakovým postižením. Den bez bariér se konal v pondělí, kdy je zámek pro veřejnost uzavřen. Celkem se zorganizovaly čtyři prohlídky, jichž se zúčastnilo bezmála padesát osob. Do akce se zapojila také Střední průmyslová škola chemická Pardubice, jejíž studenti pomáhali s vozíčky apod., ze strany NRZP byla zajištěna také překladatelka do českého znakového jazyka.

Návštěva ministra kultury Martina Baxy na Litomyšli

Citace z FB příspěvku pana ministra kultury - 24. 6. 2023:

LITOMYŠL II.: Na Státní zámek Litomyšl nás přivítal jeho kastelán Petr Weiss, který zde působí téměř tři roky, společně s panem ředitelem Milošem Kadlecem a jejich týmem.

Prohlédli jsme si prostory, ve kterých aktuálně probíhá rekonstrukce, a projednali její současný stav a vývoj. Je to velká a důležitá investiční akce, pro zámek i pro festival Smetanova Litomyšl, a kombinují se v ní evropské zdroje i naše z rozpočtu Ministerstvo kultury České republiky. Zdá se, že se akce vyvíjí zdárně

Zámek v Litomyšli je vzácnou ukázkou úpravy italského renesančního paláce pro podmínky zaalpských zemí. Byl postaven v 60.–80. letech 16. století Vratislavem Nádherným z Pernštejna jako dar pro milovanou ženu Marii Manrique de Lara. Pernštejnské renesanční sídlo doplnily v 17. a 18. století barokní úpravy provedené dalšími majiteli, Trauttmansdorffy a Waldstein-Wartenbergy, za účasti předních barokních umělců. Unikátem je dochované zámecké rodinné divadlo z roku 1797. V roce 1999 byl zámek zapsán na Seznam světového dědictví UNESCO a nabízí hned několik prohlídkových okruhů.

Tímto bych Vás rád i vyzval k jeho návštěvě!

Návštěva lotyšské velvyslankyně v Ratibořicích

V pátek 8. září 2023, v odpoledních hodinách, poctila svou návštěvou zámek a Babiččino údolí v Ratibořicích Její Excellence Elite Kuzma, velvyslankyně Lotyšské republiky, spolu se svým chotěm. Ve velice příjemné a srdečné atmosféře si paní velvyslankyně prohlédla zámek, mlýn a Staré bělidlo. Paní velvyslankyně měla velký zájem zhlédnout a seznámit se s prostředím, ve kterém se odehrává děj knihy Babička spisovatelky Boženy Němcové, kterou přečetla v rámci seznamování se s českou historií a kulturní tradicí při zahájení své mise v České republice.

Poesiomaty na severu a východě Čech

Na podzim byl na rondel u studny u Kunětické hory umístěn tzv. Poesiomat, nebo-li mluvítko, které formou historických i moderních textů, krajových receptů, básní či písní seznamuje návštěvníky s touto památkou a jejím okolím. V rámci Libereckého kraje byl vybrán hrad a zámek Frýdlant, kde je Poesiomat umístěn na vyhlídce nad parkovištěm. Autorem projektu je Ondřej Kobza ze spolku *Piána na ulici* a tato mluvítko jsou veřejností hojně využívána i ve chvílích, kdy je památka samotná zavřena.

Memorandum o spolupráci

Destinační společnost Východní Čechy a Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově uzavřely memorandum, jehož cílem je společná dlouhodobá a vzájemná propagace hradů a zámků Litomyšl, Litice, Slatiňany a Kunětická hora a také budoucí spolupráce při realizaci projektu Evropská stezka hradů-zámků Polsko-Česko.

Zhodnocení uplynulého roku slovy kastelánů - výběr

Rok Harrachů na Hrádku u Nechanic

„Končí rok 2023 a s ním i 13. ročník projektu Národního památkového ústavu – Po stopách šlechtických rodů, který byl letos věnován starobylému rodu Harrachů. Co přinesl tento významný rok pro zámek Hrádek u Nechanic? V první řadě zvýšený zájem ze strany návštěvníků. Na Lubenský vrch si našlo cestu 39 851 osob, což je o 7 363 více než v minulém roce! Před samotným zahájením návštěvnické sezony se na Hrádku natáčel propagační videoklip, aktualizoval se prostor prodejny upomínkových předmětů a historická kuchyně hostila tiskovou konferenci k zahájení návštěvnické sezóny. Ta odstartovala 1. dubna křtem publikace Harrachové. Vznešenost zavazuje autorů Jana Luštince, Petra Noska a Adama Rejhy. Čtenáři se díky ní seznámili s nejvýznamnějšími představiteli hraběcího rodu.

Od 2. do 10. dubna proběhla tradiční akce Velikonoce na Hrádku, která byla letos obohacena o výstavu uměleckých kraslic paní Königové z Turnova. Začátkem května zaplavily obě hlavní prohlídkové trasy květiny. VI. ročník Rozkvetlého Hrádku měl podtitul Pro lesk a slávu Harrachů a tým v čele se Slávkem Rabušicem opět odvedl skvělou práci. Při návštěvě této výstavy odhalila generální ředitelka Národního památkového ústavu Naděžda Goryczková restaurovanou sádrovou bustu hraběte Jana Nepomuka, která se stala nedílnou součástí hlavních prohlídkových tras. V květnu nás také navštívili Tereza Kujová a Jan Studnička z časopisu Reflex. Kromě reportáže o zámku zde natočili díl úspěšného podcastu, kterému v

soutěži Podcast roku držíme palce! Koncem měsíce se díky open air festivalu Kultura pod hvězdami odehrály koncertní verze muzikálů Tři mušketýři nebo Dracula. V červnu zámek hostil již 25. ročník hudebního festivalu Romantický Hrádek a poděkování za to patří Agentuře Šlégl Hradec Králové. V seznamu úspěšných představení nesmíme opominout ani divadelní představení Bílá paní na vdávání. Přes 80 běžců stálo na startu soutěže Kros na Hrádku, podobný počet posluchačů dorazilo na tematické přednášky do historické kuchyně. Nejúspěšnější akcí se opět staly Vánoce na Hrádku, kdy na prohlídky vyzdobených interiérů a na koncerty dorazilo v součtu přes 6 000 návštěvníků.

V sekci speciálních prohlídek byly letos v nabídce nejenom ty pro fajnšmekry s názvem Hrádkem křížem krážem nebo Prohlídky s hraběnkou, ale i komentované prohlídky Po stopách Harrachů. Kostýmované prohlídky se zase navrátily s akcí Zámecké slavnosti (za spolupráci a zapůjčení kostýmů děkujeme Spolku panstva na tvrzi Žíželevés), jejichž součástí byl dobový jarmark, folklorní festival a další vystoupení. Bohatý kulturní program přinesla také Hradozámecká noc, při které si na Hrádek našlo cestu více než 700 osob. Návštěvníci mohli zhlédnout představení praporečnicků Mondaria, kapely PBand, spolku historických tanců Vilanella, zaposlouchat se do zpěvu Karolíny Cingrošové nebo obdivovat velkolepý ohňostroj. Kostýmovaní průvodci byli ze skupiny okolo Jany a Jana Nešněrových, kterým tímto děkujeme.

Pravdou je, že lesk novodobých šatů a nakoupených medailí bledne v přítomnosti potomků hraběcí rodiny, která si je opravdu zasloužila. Letos totiž Hrádek přivítal vzácnou návštěvu. Ze zámku Rohrau přijela paní hraběnka Johanna Waldburg-Zeil, dcera posledních majitelů zámku Hrádek u Nechanic, dále hrabě Jan Podstatzký-Lichtenstein, majitel zámku Velké Meziříčí a představitel janovické větve rodiny Harrachů, a hrabě Ernst Heinrich Harrach, který se v městě Bruck an der Leitha stará o svůj zámek Prugg. Bylo nám ctí vzácné hosty na Hrádku pohostit a jsme velmi rádi, že jsme jim v předpremiéře mohli ukázat obnovené hostinské pokoje.

Osm z celkového počtu jedenácti hostinských pokojů bylo veřejnosti představeno při zmíněné Hradozámecké noci a staly se jedním z hlavních výstupů roku Harrachů (zbylé tři pokoje císařského apartmánu budou dokončeny v roce 2024). V místnostech proběhlo mnoho úprav: bylo restaurováno dřevěné obložení stěn, rekonstruovány původní malby, doplněny historizující podlahy a látkové či papírové tapety, byla aktualizována elektroinstalace, položeny nové expoziční koberce, doplněny zdobné prvky kachlových kamen a restaurováno bylo i množství historického nábytku. Nově vzniklá samostatná prohlídková trasa tak představuje vzácné návštěvy, mezi které patřil například hrabě Alfréd Karel Harrach nebo arcivévoda Karel Ludvík Lotrinsko-Habsburský. Tato trasa rovněž přibližuje osudy posledních dvou hrádovských majitelů: hraběte Otty a Jana Antonína Harracha.

Z dalších prací v zámeckém areálu jmenujme příkladnou opravu portiku a ohradní zdi čestného dvora. Byly pokáceny stromy v kritickém stavu, proběhla náhradní výsadba, štěpkování, prořezy suchých větví v parku a další drobné práce. Děkujeme obci Hrádek, která do vlastnictví zámku Hrádek převedla autobusovou zastávku u centrálního parkoviště. To umožnilo její obnovu a přispělo ke zkrášlení prostoru u vstupní brány. Z nově pořízených věcí uvedme ještě alespoň historizující šapito, které dozajista obohatí budoucí kulturní akce a vystoupení. Na rok 2024 se mimo jiné připravuje prohlídka reprezentačních prostor v českém znakovém jazyce.

Vyvrcholením letošního roku byla mše na památku hraběte Jana Nepomuka Harracha, kterou 11. prosince celebroid kardinál Dominik Duka. O den později byla v Panteonu Národního Muzea v Praze odhalena

bronzová busta zmíněného hraběte Jana, který mj. zastával post ředitele Musea království Českého. Vytvoření busty bylo možné díky dobročinné sbírce a finanční podpoře Národního Muzea. Bylo nám ctí být u toho!

Není to ovšem zdaleka jediná akce, které se zúčastnili představitelé správy zámku. Za všechny jmenujme alespoň zahájení roku Harrachů v Harrachově, zahájení výstavy Ve znamení tří pštrosích per na zámku v Jilemnici, výstavu Hrabě František Harrach na zámku ve Velkém Meziříčí nebo návštěvu rakouských zámků Prugg a Rohrau. Zástupci zámku Hrádek v průběhu roku přednášeli v Nechanicích, Janovicích, Jaroměři, Jilemnici a Praze.

Jako vždy mi dovoluji, abych poděkoval všem stálým zaměstnancům, pokladním, průvodcům a dobrovolníkům. Letošní rok byl pro ně nebývale náročný a zvládli to na výbornou. Jmenovitě bych rád poděkoval Anně Chlumové, která poslední tři roky působila na postu PR pracovnice, na kterém ji vystřídala navrátilivší se Anna van Vuurenová. Oběma Aničkám přeji mnoho pracovních a osobních úspěchů.

Dále děkuji milým kolegům z Národního památkového ústavu, představitelům obce Hrádek, městu Nechanice, mikroregionu Nechanicko, zastupitelům Královehradeckého kraje i Ministerstvu kultury. Děkuji za spolupráci a podporu Společnosti Františka Arnošta z Harrachu, která letos zorganizovala prodejní výstavu obrazů. Děkuji také mediálním partnerům: zejména České televizi, Českému rozhlasu, časopisu Reflex, serveru iDnes, Právu, Deníku, Vídeňským svobodným listům a dalším. Velmi nás těší, že se dokumentární cyklus Modrá krev bude v prvním díle nové řady zabývat rodem Harrachů. Děkujeme všem zapojeným partnerům a institucím, se kterými jsme měli možnost spolupracovat.

Rok věnovaný hraběcímu rodu Harrachů se dá označit za úspěšný zejména díky Janu Luštinovi, kterému bychom chtěli poděkovat obzvláště. V mnohém tento projekt navázal na jeho letitou práci a jeho entuziasmus byl hnacím motorem pro mnohé z nás. Poděkování si ale zaslouží všichni, kteří letos pomohli se zámeckým provozem, opravami, propagací nebo se jakkoli zapojili do projektu Po stopách šlechtických rodů 2023.

Absolutní tečkou za letošním rokem bude publikace Zámek Hrádek u Nechanic, která přiblíží historii hraběcího sídla, seznámí s osudy čtyř zámeckých majitelů a bohatou obrazovou přílohou představí dosud nepublikované skutečnosti. Všem, kteří napomohli vzniku této knihy, upřímně děkuji. V prodeji bude od března roku 2024.

Závěrem mi dovoluji osobní poděkování rodině a přátelům, kteří svou trpělivostí a shovívavostí přispěli k roku Harrachů, na který se na Hrádku jen tak nezapomene. Nyní nás ale čekají další výzvy: na svou realizaci čeká projekt na obnovu jízdárny a divadla v hospodářské budově, dále projekt na generální obnovu střešní krytiny zámecké budovy, potýkat se budeme i se zvýšenými náklady na průvodce. Je na čase zaobírat se hlavně stavebními obnovami a oddálit zánik hraběcího sídla, který je popsán v zámecké zakládací listině.

Za celou zámeckou posádku vám do roku 2024 přeji jen to dobré, především lásku, víru, naději. Děkujeme za vaši přízeň a těšíme se na Hrádku na viděnou“.

Mgr. Martin Rejman, kastelán, prosinec 2023

Jaká byla sezona 2023 na Troskách

„Sezonu jsme zahájili velkým úklidem a údržbou. Na jaře proběhla rozsáhlá údržba zeleně v prostoru prvního nádvoří – redukce révy a břečťanu. Od jara probíhaly a stále probíhají práce na projektu odvodnění věže Baba a nového vyhlídkového ochozu – samotná realizace bude zahájena v roce 2024. V červnu byla dokončena první etapa oprav hradebního zdiva – čištění a spárování. V srpnu kameníci navázali s úsekem, který byl v havarijním stavu – zazdili uměle vytvořenou kavernu u druhého nádvoří. V září a říjnu byla realizována další etapa čištění a spárování. Tyto opravy budou postupně probíhat i v následujících letech.

V září jsme nechali opravit střechu na věži Panna, kam zatékalo.

Od konce května do konce srpna probíhalo kulturní léto na Troskách. Návštěvníci si mohli vybrat z pestré nabídky programu, od letního kina, přes divadelní představení, koncerty, přednášky až po již tradiční Hradozámeckou noc. Největšího zájmu veřejnosti jako již tradičně dosáhla akce Lanochodci na Troskách“.

(ing. Pavlína Suchomelová, Ph.D., kastelánka)

...a na Opočně

„Návštěvnícká sezona roku 2023 na opočenském zámku byla zahájena v sobotu, dne 1. dubna a ukončena adventními prohlídkami 17. prosince. Celková návštěvnost zámeckých (zpoplatněných) prostor dosáhla v tomto roce 38 814 osob (pro srovnání – návštěvnost roku 2022 - 37 844 osob).

Návštěvníci si mohli zvolit prohlídku buď prvního nebo druhého zámeckého okruhu. První okruh, zahrnující reprezentační pokoje a obrazárny navštívilo 15 738 turistů, druhý okruh se soukromými apartmány rodiny Colloredo-Mannsfeld společně se zbrojnicemi pak 11 725 návštěvníků.

Mimo to byla možnost i netradiční návštěvy zámeckých prostor v podobě nočních prohlídek, dětských hraných pohádkových prohlídek, kostýmovaných či vánočních prohlídek. Probíhaly i prohlídky tematicky zaměřené - tentokrát jsme veřejnosti ukázali i prostory bývalého zámeckého archivu, studniční věž – tzv. hladomornu a jízdárnu. 14. ročník Svátků růží v expozici prvního patra zámku s podtitulem „Svatba“ přivítal 1268 návštěvníků. Pro děti bylo v sezoně roku, krom zmiňované pohádkové prohlídky, připraveno několik dalších akcí. V prostorách studniční věže (tzv. hladomorny) z kraje roku mohly děti navštívit autorskou výstavu paní Šárky Rusínové s názvem „Čertí škola“ nebo se v červnu projet v horní části parku kočárem taženým koňmi v rámci akce „Víkend otevřených zahrad“. Během dětského dne „Harrachovské letohrádky“ v rámci „Roku Harrachů“ si děti prošly několika soutěžními stanovišti... Z dalších akcí, na které jsme zvali především nejmenší návštěvníky: velikonoční výstava s průvodcem, vánoční prohlídka pro MŠ a ZŠ, či interaktivní a zároveň edukativní výstava kostiček Lego „Za kostičkami do Opočna“ a v prostorách studniční věže výstava České korunovační klenoty na dosah – Osudy 22 korunovaných panovníků.

Zámecká bývalá kuchyně nabídla několik volně přístupných výstav. Tabulnice se otevřela přednáškám, tanečnímu večeru, který byl závěrem celodenní akce „Letní empírová slavnost“ a svatebním obřadům. Opomenut nezůstal ani palmový skleník v horní části parku, kde se konaly v letních měsících výstavy města Opočna. I návštěvnost akcí, které se neodehrávali v režii zámku, jako např. muzikálová, koncertní a činoherní představení nebo sokolnické podzimní setkání pod širým nebem arkádového nádvoří nebo v prostorách velké obrazárny, byla vynikající. Celý listopadový, pro veřejnost uzavřený měsíc, jsme věnovali přípravám adventu, výrobě dalších postav do našeho betlému ze sena a výzdobou téměř celého prvního patra zámku v duchu Vánoc, přípravou jarmarku a jeho kulturního programu. Advent jsme zahájili v pátek 1. prosince podvečerními prohlídkami zaměřenými na sváteční období spojené s vánočními zvyky šlechty počátku 20. století a očekáváním štědrého dne. Za každou úspěšnou zámeckou akcí stojí spousta práce,

příprav, myšlenek a nápadů, pracovního nasazení, odhodlání a kreativita celého kolektivu a samozřejmě také finančních prostředků... Děkujeme všem dobrovolníkům, opočenské městské knihovně, Základní umělecké škole v Opočně, Svazu tělesně postižených v ČR, z. s., MO Opočno, a dalším, kteří nám s akcemi pomáhají a všem těm, kteří opočenský zámek podporují, vážíme si toho a těšíme se na další sezonu“.

(Mgr. Tomáš Kořínek, kastelán)

... na celoročně zpřístupněném slatiňanském zámku

Návštěvnost jednotlivých prohlídkových tras byla celkem 31711 návštěvníků. Velký zájem byl také o kulturní akce v zámecké zahradě pod širým nebem: divadlo „Strašidlo cantervillské“ (800 návštěvníků), talk show „(Vý)Letních 7 pádů Honzy Dědka“ (750 návštěvníků), ve spolupráci se spolkem Acord – *Hrané prohlídky pro rodiny s dětmi* (570 návštěvníků), *Rodinné odpoledne* v zámecké zahradě – 985 návštěvníků; *Zámecká noc* (přes 700 návštěvníků za 3 hodiny) – večerní prohlídky vlastním tempem v interiérech s nasvícenou zahradou. Kastelánské prohlídky Pokrok nezastavíš! „od sklepa po půdu“ – pro zvědavé návštěvníky památek, kteří touží poznat zákulisí zámku, kam se návštěvníci běžně nedostanou – 272 návštěvníků.

Povedlo se nám získat soubor původního nábytku ze zámku (dvě barokní truhly, dýhovaný prádelník, empírová skříň, druhorokoková pohovka a dvě křesla), který kníže Auersperg daroval v roce 1932 k výslužnému vrchnímu panskému kočímu Františku Procházkovi ze Slatiňan, jehož pravnuke nám jej nabídl zpět. Povedlo se nám získat soubor afrických trofejí, kterými bude v následující sezóně upomenuto na lovecké výpravy knížete Auersperga do Afriky.

Stavební obnova a údržba

- Dokončena oprava východní zdi s plotem zámecké zahrady nad náhonem – velká akce hrazená z prostředků Ministerstva kultury ČR
- Oprava vřetenového schodiště v severním křídle z provozních prostředků NPÚ
- Dokončena likvidace posledních následků řádění supercely v roce 2022, provedena výsadba 30 stromů, asi 100 keřů a stovek trvalek v zámecké zahradě
- Oprava šindelové střechy na provozním domku, oprava oken v zázemí správy zámku, provedena výměna látkových tapet v knížecí ložnici
- Během zimního období jsme snesli ze zámecké půdy všechna rozebraná kachlová kamna. Kachle byly roztříděny, očištěny, zaevidovány a uloženy do nově vzniklého depozitu kachlových kamen (postupným vyklizením půdy splňujeme požadavek HZS, aby půdní prostory byly prázdné)
- Instalace nových informačních panelů v zahradě (propojeno QR kódem pro anglickou mutaci)
- V rámci šetření s energiemi – instalace kotle na biomasu se zásobníky horké vody k vytápění skleníků, kde se zimují stovky palem, citrusů a dalších rostlin, které jsou v sezóně rozmístěny v exteriérech i interiérech zámku. Systém zužitkuje dřevo ze zámeckého parku a zahrady, menší větve rozdrtí v roce 2022 pořízený štěpkovač – vzniklá hmota se využije k mulčování záhonů. Cílem je snížit ekologickou stopu (výroba a doprava, plyn na vytápění skleníků apod.) a finanční náklady na údržbu památkově chráněného areálu. Projekt navazuje na již instalovanou podzemní nádrž na dešťovou vodu pro zálivku ve skleníku.
- Opravována elektroinstalace v č.p. 30 a č.p. 1
- Naprojektována obnova poškozené nadzemní spojovací chodby do kostela z roku 1861

- Dokončena rehabilitace prostor s restaurováním nástropní malby v přízemí č.p. 30, kde byla koncem roku 2023 otevřena kavárna

Spolupráce s NH Kladruby

V dubnu NH Kladruby uspořádal *Závody spřežení*, které se jednou ze svých disciplín konaly v zámeckém parku, na tzv. póloplaci, kde v minulosti princ Vincenz z Auerspergu (1880-1919) trénoval koňské pólo. V listopadu akce *Příjezd sv. Martina* s průvodem – od hřebčína zámeckým parkem k zámku a kostelu (také ve spolupráci s Městem Slatiňany)

(Ing. Jaroslav Bušta, kastelán)

Publikační činnost ÚPS na Sychrově v roce 2023:

Pod hlavičkou NPÚ, ÚPS na Sychrově byly vydány tyto 4 publikace:

1.) Luštinec, Jan; Nosek, Petr; Rejha, Adam: Harrachové. Vznešenost zavazuje ISBN: 976-80-906784-6-0

Kolektiv tří autorů monograficky představuje rod Harrachů. Čtenáře kniha s rodem seznamuje skrze šestnáct kapitol pojatých vesměs jako medailony těch členů rodu, kteří se významně zapsali do dějin českých zemí. Skrze osudy jednotlivců může čtenář nahlížet, jak se v průběhu času projevovala starobylá šlechtická zásada „vznešenost zavazuje“, nejsou opomenuty ani zásluhy Harrachů v oblasti zemědělství, sklářství, ale i mecenášství či podpory v národnostních sporech ve prospěch české věci. Opomenuti nejsou ani poslední majitelé zámků Jilemnice a Hrádku u Nechanic (Jan Nepomuk Antonín), zámku Janovice u Rýmařova (František Maria) a kniha připomíná i poslední harrachovskou majitelku zámku Kunín (Marie Walburga). Kapitoly jsou pojednány stručně a populárně s odkazy na prameny, kde čtenář může načerpat další informace o rodu.

Součástí knihy je též vkládaný zjednodušený rozrod rodu Harrachů.

2.) Rejman, Martin: Zámek Hrádek u Nechanic ISBN: 978-80-906784-8-4

Publikace je první monografií svého typu, která se věnuje zámku Hrádek u Nechanic. Přibližuje nejen stavebně-historický vývoj objektu, ale také osudy čtyř majitelů z hraběcího rodu Harrachů. Kniha má 207 stran, rozdělených do 16 kapitol, s předmlouvou dr. Filipa Bindera a doslovem dr. Jana Luštince. Pozornost je věnována zámeckým interiéřům a historickému vybavení, zámeckému parku a okolí, popsána je i doba poválečná a současná. Kniha obsahuje bohatou obrazovou přílohu s dosud nepublikovanými plány či akvarely.

3.) Menčík, Ferdinand – skriptor c.k. dvorské knihovny: Hrabě Swéerts-Šporck a jeho hospodářské zásady. ISBN: 978-80-906784-9-1

Reprint podle 1. vydání, které vyšlo v Praze tiskem F. Šimáčka 1897. Brožura o 51 stranách včetně obrazové přílohy, mapující hospodářské reformy dělené do šesti oddělení: hospodářství travní, dobytčí, polní, zahradní, rybní a lesní. Úvodní slovo dr. Jan Luštinec.

**4.) Ferrarová Eva, Löw Eva, Ruizová Libuše, Svoboda Milan: Zlato a cukr na šlechtickém stole, Kynžvart-Krásný Dvůr-Konopiště
ISBN: 978-80-906784-7-7**

Publikace představuje jednotlivé historicky poučené realizace šlechtických banketů, které autoři v posledních pěti letech realizovali v prostředí státních zámků (Konopiště, Krásný Dvůr, Kynžvart). Prezentovány jsou jak autentické a evropsky unikátními zlaté nástolní ozdoby ze šlechtických fondů, tak nově vytvářené rekonstrukce cukrových, respektive tragantových, staveb podle dobové ikonografie, které byly historicky postaveny na roveň nástolním ozdobám zlaceným.

Text zpracován na základě podkladů od vedoucích správ objektů a jednotlivých úseků ÚPS Sychrov.

Zpracovala: Mgr. Lucie Bidlasová (bidlasova.lucie@npu.cz)

Ověřil: PhDr. Miloš Kadlec (kadlec.milos@npu.cz)

Webová prezentace: pí. Lucie Bryknarová (bryknarova.lucie@npu.cz)

Sychrov, leden-únor 2024